

Строков І.В.

ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчальний посібник

Київ – 2026

УДК 327.5:355.02

С 86

Розробник:

Строков І.В., кандидат юридичних наук, доцент,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, факультету забезпечення
державної безпеки КІ НГУ.

Рецензенти:

Петков С.В. доктор юридичних наук, професор, Військовий інститут
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Голосниченко Д.І. доктор юридичних наук, доцент, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського».

Мальцев В.В. кандидат юридичних наук, старший дослідник, Київський
інститут Національної гвардії України.

Строков І.В.

С 86 Політика міжнародної безпеки: Навч. посіб. – К.: Видавничий центр
“Кафедра”, 2026. – 232 с.

ISBN 978-966-370-309-1

У навчальному посібнику розглядаються сучасні аспекти міжнародних відносин та дій їх учасників щодо забезпечення безпекового існування у світі, питання історії утворення міжнародних систем безпеки та безпекових союзів, а також проведено аналіз особливостей розвитку та формування сучасних систем безпеки.

Навчальний посібник «Політика міжнародної безпеки» є зведеним текстом лекцій з проблематики міжнародної та національної безпеки, яка відповідає освітнім компонентам освітньо-професійної програми «Забезпечення державної безпеки» у межах вивчення освітньої спеціальності «Державна безпека» для здобувачів вищої освіти та його розраховано на здобувачів вищої освіти, викладачів вищих навчальних закладів, військовослужбовців сил оборони, посадових і службових осіб органів державної влади, а також усіх, хто цікавиться проблематикою міжнародної безпеки.

УДК 327.5:355.02

© І. В. Строков, 2026

ISBN 978-966-370-309-1

© Видавничий центр “Кафедра”, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	8
Тема 1. Міжнародна безпека як об'єкт наукового аналізу.....	8
1.1. Передумови зародження міжнародних відносини та поглядів на безпечне існування народів та держав.	10
1.2. Еволюція формування уявлень про міжнародну безпеку як складову міжнародних відносин.	16
1.3. Поняття «небезпека», «загроза» та «виклик» в теорії міжнародних відносин.	24
Тема 2. Концептуальні засади створення систем міжнародної безпеки.....	33
2.1. Сутність концептуальних поглядів політичного реалізму на міжнародні відносини та міжнародну безпеку.	35
2.2. Теорія ідеалізму в міжнародних відносинах та сучасні тенденції реалізації основних принципів для створення систем міжнародної безпеки.	44
2.3. Сучасні концепції міжнародних відносин та міжнародної безпеки.....	50
Тема 3. Учасники міжнародних відносин та безпекових союзів....	63
3.1. Учасники міжнародних відносин: поняття та ознаки.....	64
3.2. Класифікація учасників міжнародних відносин та їх характеристика.....	73
3.3. Учасники міжнародних безпекових союзів.	86
Розділ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	96
Тема 4. Сучасні тенденції формування політики міжнародної безпеки.....	96
4.1. Трансформація міжнародних відносин у другій половині XX століття та формування систем безпеки.	97

4.2. Глобалізація міжнародних відносин та розширення інтеграції сфери безпеки.	109
4.3. Прогнозування загроз у сфері безпеки в міжнародних відносинах: їх суб'єктивний і об'єктивний характер.	116
Тема 5. Регіональна інтеграція та регіональні системи безпеки: моделі та форми міжнародної взаємодії.....	129
5.1. Поняття регіоналізації в міжнародних відносинах. Форми регіональної інтеграції.	130
5.2. Регіоналізація міжнародних відносин та її вплив на систему міжнародної безпеки.	137
5.3. Регіональні безпекові союзи та їх значення для міжнародної системи безпеки.	143
Тема 6. Міжнародні інформаційні відносини та інформаційна безпека як складові сучасної матриці світової політики безпеки .	165
6.1. Поняття міжнародних інформаційних відносин та їх складові.	166
6.2. Міжнародний інформаційний простір: поняття, ознаки та функції.	172
6.3. Основні засади розвитку європейського інформаційного простору та інформаційна політика Ради Європи.....	175
6.4. Міжнародна інформаційна безпека поняття, критерії та загрози. Інформаційна безпека України.	179
Тема 7. Національна безпека як соціальне явище, її види та складові.	194
7.1. Підходи до з'ясування змісту концепту «національна безпека» та його складові.	195
7.2. Національні інтереси, загрози та виклики для національної безпеки.....	200
7.3. Створення та розвиток системи національної безпеки України	210
ВИСНОВКИ.....	221
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ.....	224

ПЕРЕДМОВА

*Недостатньо говорити про мир –
треба в нього вірити.*

*Недостатньо вірити в мир –
треба над ним працювати.*

Елеонора РУЗВЕЛЬТ

Війни супроводжували людство протягом всього часу існування та на певних етапах розвитку були найпростішим способом вирішення будь-яких питань існування держав та народів. Але це був найжорстокіший спосіб взаємного існування, який забирав у людини найцінніше – життя. Протягом всієї історії людства найбільшим бажанням будь-якого народу або держави було життя без війни

Історія людства – це історія боротьби за життя, можливість розвитку та створення умов до мирного існування та у народів та держав поступово створювалося уявлення про можливість життя без війн та знищення один одного. Такі погляди починають втілюватися шляхом об'єднання націй, народів та держав для досягнення головної мети – спільного мирного розвитку.

Наслідки двох світових війн ХХ століття довели, що війна не є найкращим способом вирішення всіх протиріч, та навпаки, повертає країни на попередні етапи свого розвитку, створюючи проблеми для подальшого прогресу та економічного зростання. Отже, людство поступово доходить до розуміння про необхідність створення реальності, коли мир повинен стати необхідною та головною умовою співіснування держав та народів. Це обумовлює необхідність визначення правил спільного співіснування у світі, як отримали назву міжнародні відносини, як за своїх змістом є сукупність засад та механізмів взаємодії держав і народів.

Міжнародні відносини потребують налагодження механізмів взаємодії між всіма їх учасниками та створення відповідних інституцій, а також характеризуються різноманітними інтеграційними процесами, які об'єднують народи та держави, надають можливості відродження націй, реалізацію багатоміжових прагнень до свободи,

створення національної держави, соціального та економічного розвитку. Водночас, у процесі міжнародної взаємодії та розвитку держав, виникають протиріччя, як породжують конфлікти та створюють проблеми, пов'язані з безпечним існуванням.

У другій половині ХХ століття світова спільнота, народи та держави отримали нові можливості для прогресивного розвитку. Процеси деколонізації, глобалізації, запровадження досягнень науки для суспільного прогресу надають величезні можливості розвитку держав та народів. Але, сучасні умови розвитку людства доводять, що протиріччя між державами та народами неминучі.

Народи та держави прикладають спільні зусилля щодо вирішення міжнародних протиріч з урахуванням своїх інтересів та умов спільних співіснування. Такі процеси об'єднуються новим поняттям, характерним для сучасних міжнародних відносин, яке визначає сутність та зміст прагнення до безпечного існування – міжнародна безпека, яка на сучасному етапі розвитку людства безпека стає одним з головних пріоритетів для кожної держави.

Міжнародна безпека – це управлінська міжнародна діяльність, заснована на певних засадах та реалізується за певними правилами.

Слід врахувати, що категорія «безпека» має кілька важливих аспектів:

безпека – це спосіб існування та категорія які визначає умови буття людини та суспільства;

безпека – це категорія, яка вказує що необхідно зробити для усунення небезпеки та безпечного буття;

безпека – це пріоритетні дії, які визначають напрямки діяльності світової спільноти та держави щодо усунення можливої небезпеки, а також життя відповідних управлінських рішень.

Цілком обґрунтовано, що встановлення правил, засад та умов безпечного співіснування держав, народів та націй, визначається як політика міжнародної безпеки.

Навчальний посібник «Політика міжнародної безпеки» є зведеним текстом лекцій з проблематики міжнародної та національної безпеки, яка відповідає освітнім компонентам освітньо-професійних програм у межах вивчення освітньої спеціальності «Державна безпека» для здобувачів вищої освіти.

В основу навчального посібника покладено ідеологію системного осмислення взаємопов'язаних сучасних проблем створення міжнародних відносин та систем міжнародної безпеки. Такі підходи до визначення предмету дослідження та підготовку відповідного навчального матеріалу визначили відповідну структуру посібника.

Структурно посібник складається з розділів, які тематично об'єднують теми, в яких викладаються погляди на формування та існування системи міжнародної безпеки, розкривають сучасні аспекти взаємодії держав та народів у сфері безпеки, а також визначають сучасних тенденцій розвитку міжнародних відносин у зв'язку з появою нових викликів. У навчальному посібнику акцентується увага на інституційних засадах міжнародної та національної безпеки, а його особливістю є осмислення сукупності чинників, які характеризують сучасні безпекові системи.

Навчальний посібник має рекомендації практичного характеру, щодо контролю та перевірки знань, за результатами вивчення запропонованих тем та навчального матеріалу.

Під час підготовки навчального посібника враховано власні знання та досвід автора, отримані під час викладання відповідної навчальної дисципліни, результати наукових досліджень, а також праці зарубіжних та українських вчених, які відображено у списку використаних джерел.

Автор висловлює глибоку та щирю подяку своїм колегам та шановним рецензентам за зауваження і пропозиції, які надійшли від них під час редагування остаточного варіанта тексту навчального посібника.